

Nr 684.

Av herr **Ericsson** i Näs m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 200, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 200 med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m. föreslås vissa ändringar beträffande domförhetsreglerna vid behandlingen av mindre brottmål vid underrätt.

Beträffande rådhusrätt är enligt gällande rätt huvudregeln, att rådhusrätt är domför med tre lagfarna domare. I svårare brottmål skall emellertid rådhusrätten bestå av lagfaren domare och nämnd, och i enklare brottmål må rådhusrätten utgöras av endast en lagfaren domare. Gränsen mellan normalfallet samt å ena sidan svårare brottmål och å andra sidan enklare brottmål har dragits så, att nämnd förklaras skola medverka i mål rörande ansvar för brott, varå kan följa straffarbete i två år eller därutöver, och ensamdomare skall äga döma mål, som rör allenast ansvar för brott, varå icke kan följa svårare straff än böter och i målet ej förekommer anledning, att målsägande finnes. De mål, som sålunda kan handläggas av ensamdomare, har brukat kallas bagatellmål.

Den valda gränsdragningen kring bagatellmålen har blivit föremål för kritik. Det har härvid anmärkts, att, då frihetsstraff ingår i straffskallorna även för en mängd enklare förseelser, åtskilliga brottmål måste handläggas inför fullsutten rätt, ehuru de i verkligheten är av så enkel beskaffenhet, att de lämpligen bort ingå bland bagatellmålen. En ändring av gränsdragningen kring dessa mål har därför synts påkallad, och i direktiven för 1951 års rättegångskommitté uppdrogs åt denna att överväga en sådan ändring. Utformningen av direktiven ger vid handen, att avsikten varit att endast genomföra en jämkning av denna domförhetsgräns.

I det förslag, som framlägges i propositionen, föreslås en utvidgning av ensamdomarkompetensen i avsedd riktning. Enligt propositionen skall ensamdomare kunna handlägga brottmål även då i straffsatsen ingår, förutom böter, även svårare straff men sådant straff i det särskilda fallet ej finnes ifrågakomma.

Den föreslagna utformningen av ensamdomarkompetensen innebär emellertid en avsevärd förskjutning av nu ifrågavarande domförhetsgräns. Enligt förslaget skulle sålunda en mängd mål av svårare beskaf-

fenhet kunna komma att handläggas av ensamdomare, bl. a. de flesta målen om vårdslöshet i trafik. Sistnämnda mål är ofta krävande ur bevisprövningssynpunkt, även om de ej är av vidlyftig beskaffenhet, och blir på grund av bevisprövningens vansklighet ofta svårare att avgöra än t. ex. rattfyllerimål, vilka enligt förslaget i huvudsak alltjämt skulle komma att handläggas av tremansrätt. Såsom lagtexten utformats i propositionen synes därför lagförslaget komma i strid med den grundprincip i rättegångsbalken, enligt vilken mera krävande bevisprövning ej skall få företagas av en domstolsordförande utan att denne vid sin sida har antingen en lekmannanämnd eller juristkolleger. Det må nämnas, att vikten av denna princip kraftigt understrukits av justitieombudsmannen, då han vänt sig mot att domstolarna avgjort tvistemål vid s. k. liten huvudförhandling (då rätten består av endast en domare) även då bevisprövning förekommit i målen. Justitieombudsmannen har i sådana fall tillrätt domstolarna (JO:s ämbetsberättelse 1949 s. 241), att "om någon bevisfråga föreligger till avgörande noga överväga huruvida icke denna är sådan, att den bör prövas av fullsutten rätt".

De påtalade mindre lämpliga konsekvenserna av den föreslagna lagtextens utformning har även uppmärksammats av departementschefen, då denne på s. 48 i propositionen förklarar, att lämpligheten av rättens sammansättning icke enbart beror av det straff som kan antagas bli ådömt utan är avhängig bl. a. av huruvida i målet förekommer omfattande bevisprövning. Departementschefen tänker sig problemets lösning så, att domstolarna på förhand skall pröva, om sådana omständigheter föreligger, att ett mål, oaktat det enligt lag skulle kunna handläggas av ensamdomare, dock bör upptagas av fullsutten rätt. Avsikten synes även vara att i administrativ ordning utfärda en erinran till domstolarna att göra en sådan prövning (se s. 49 i propositionen).

Med den av departementschefen förordade lösningen är emellertid att befara, att gränsen mellan enmansmål och tremansmål kommer att dras mycket olika vid olika domstolar. På grund härav och med hänsyn till vikten av att krävande bevisprövning ej skall företagas av ensamdomare bör principen härom komma till uttryck i själva lagtexten. Svårigheten häri ligger emellertid — såsom departementschefen påpekar — i att låta de växlande förhållanden varom här är fråga komma till uttryck i en lagregel. En lösning synes emellertid erbjuda sig i att prövningen av muntlig bevisning alltjämt uppdrages åt fullsutten rätt. I synnerhet med de stora krav, som den fria bevisprövningen ställer på en domstol, måste det nämligen anses önskvärt att bedömandet av en målsägandes eller ett vittnes trovärdighet ej ankommer på en enda person utan på en juristdomare jämte lekmannanämnd eller på ett juristkollegium. Det i pro-

positionen föreslagna området för ensamdomarkompetensen bör sålunda inskränkas på det sätt, att ensamdomare förklaras ej äga handlägga mål, då muntlig bevisning upptages i målet.

Vad nu anförts har avsett rådhusrätterna. För häradsrätternas del har reformen i propositionen motiverats med att vad som gäller om ensamdomarna i stad bör motsvaras av häradsrätt bestående av en lagfaren domare och tre nämndemän. Mot en sådan överensstämmelse torde intet vara att erinra. Redan härav följer emellertid att den ovan förordade ändringen av Kungl. Maj:ts förslag även bör genomföras med avseende å underrätterna å landet. I detta sammanhang är det emellertid anledning att med skärpa framhålla, att en tremansnämnd icke är ägnad att i de ofta betydelsefulla mål, varom här är fråga, tillgodose kravet på lekmannadeltagande i rättsskipningen. En så begränsad nämnd kan nämligen uppenbarligen inte tillföra rätten erforderlig Orts- och personkänedom i våra i allmänhet vidsträckta domsagor.

Aberopande vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 200 måtte besluta, att den föreslagna utvidgningen av behörigheten för tremansnämnd i häradsrätt respektive ensamdomare i rådhusrätt ej skall gälla, då muntlig bevisning upptages.

Stockholm den 14 april 1954.

Gunnar Ericsson
i Näs.

Tekla Torbrink.

Sven Svensson
i Krokstorp.

Ernst Jacobsson.

J. Onsjö.

Carl Lindberg.

Olof Nilsson.

Eric Nelander.

Stig F. Hansson
i Önnarp.

Ture Königson.